

Zayıfların Silahları ve Ötesi: Kayıt Dışı Ekonomide Örgütlenen Kadın İşçiler

Organized Women Workers in the Informal Economy: Beyond the Weapons of the Weak

Sedef Odabaş

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun, Türkiye,
sedefdb@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 12.01.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 23.08.2024
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
xx.xx.2024

Kitap Bilgileri/Book Information

Yazar/Author: Naila Kabeer, Ratna Sudarshan, Kirsty Milward

Yayınevi/Publisher: Kor Kitap

Basım Yılı/ Year of Publication: 2017

Sayfa Sayısı/Number of Pages: 318

Editörlüğünü Naila Kabeer, Ratna Sudarshan ve Kirsty Milward'ın yaptığı derleme niteliğinde olan bu kitap 2013 yılında yayımlanmış ve kitabın Türkçe baskısı 2017 yılında Kor Kitap tarafından yapılmıştır. Kitabın çevireni ise Fulya Alikoçtur. Bu kitapta kadınların örgütlenme hikayelerini içeren 10 farklı bölüm bulunmaktadır. Kitapta Hindistan, Güney Afrika, Tayland ve Brezilya gibi farklı bölge ve ülkelerdeki kadınların örgütlenme deneyimlerinin anlatıldığı bölümlerin birçoğunun doğrudan örgütlenme çalışmasına dahil olmuş kişilerce yazılıp birinci ağızdan anlatıldığı belirtilmiştir. Örgütlenme deneyimlerinin birinci ağızdan anlatılması, yazarların kendi oynadıkları rollerden ve mücadelelerinden bahsedilmesi kitap okunurken bu deneyimlerin anlaşılıp içselleştirilmesinde çokça katkı sağlamaktadır. Her bölümün yazarı kitabın sonunda 'Yazarlar Hakkında' bölümünde tanıtılmıştır.

Giriş kısmı kitabın editörleri olan Naila Kabeer, Ratna Sudarshan ve Kirsty Milward tarafından yazılan ve kitaba da ismini veren bölüm 'Zayıfların Silahları ve Ötesi: Kayıt Dışı Ekonomide Örgütlenen Kadın İşçiler'. Bu bölümde kitabın diğer bölümlerindeki farklı coğrafyalarda bulunan, hakları için mücadele eden, örgütlenen, çeşitli sendikalar ve sivil toplum kuruluşları kuran veya iş birliği yapan kadınların deneyimlerinden giriş niteliğinde bahsedilmiş ve kitap hakkında genel bir pencere sunulmuştur. Bu bölümde anlatılmak istenen düşünce dokuz farklı kadın örgütlenme biçiminin coğrafyaları, işleri, çalışmayı yürüttükleri şartlar ve işçilerin durumu farklılık gösterse de genel anlamda bütün örgütlenme biçimlerinin ortak hedefler taşımasıdır. Kadınların ortak hedefleri ise aynı işi yaptıkları ve aynı koşullarda çalıştıkları erkekler ile aynı haklara sahip olabilmek, yurttaşlık haklarına erişebilmek, daha demokratik şartlarda çalışabilmek, mücadeleleri ile görülebilir hale gelebilmek, kimlik/işçilik belgelerine sahip olabilmek, sosyal güvenlik haklarına erişebilmek, işveren-işçi ilişkisini güçlendirmek, eşit ve adil ücret olarak sıralanabilir.

Kitabın birinci bölümü Ben Selwyn tarafından yazılan 'Kuzeydoğu Brezilya'da Kadınlar ve Kırsal Sendikalar'. STR (Sindicato dos Trabalhadores Ruraris) isimli kırsal işçi sendikası, başlarda odağını erkekler tarafından yönetilen ve erkek odaklı işçi sendikaları ile bağ kurmaya yöneltirken ilerleyen süreçte amaçlarında değişiklikler gerçekleştirdiği, bunun sebebinin ise erkek işçi odaklı sendikalarda kadınların yalnızca hassas işleri yapabileceği düşüncesinin bulunduğu ve kadınların bu sebeple daha düşük ücretlendirmelerle çalıştırıldığından bahsedilmektedir. İlerleyen süreçte kadın işçilere dair

Cite as (APA 7): Odabaş, S. (2024). Zayıfların silahları ve ötesi: Kayıt dışı ekonomide örgütlenen kadın işçiler. *Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 171-175. <https://doi.org/10.61158/saukad.1418830>

çalışmalarını yoğunlaştıran STR'nin, kadın işçilerin sendikalar aracılığıyla örgütlenmeleri ve ekonomik kalkınmaya sağladığı katkı vurgulanmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü Colette Solomon tarafından yazılan 'STK/ÜTO Ortaklığının Dinamiklerini Anlamak: Güney Afrika Çiftliklerindeki Kadınlarla Örgütlenme ve Çalışma'. Bu bölümde yazar Güney Afrika'da bulunan Çiftliklerdeki Kadınlar Projesi (ÇKP) adlı sivil toplum örgütü ve bu örgütün alt kolu olan Sikhula Sonke isimli örgüt arasındaki bağı anlatmaktadır. Hemen hemen her alanda olduğu gibi tarım sektöründe çalışmanın da büyük oranda toplumsal cinsiyet rollerine hizmet etmeye yönelik olduğunu belirten yazar, kadınların genel olarak en düşük ücretli işlere yöneltilmekte olduğu ve aynı iş için erkeklerden daha düşük ücret almakta ve çoğunlukla erkek işçilerin faydalandığı korunma ve haklardan mahrum şekilde, geçici koşullarda çalıştırıldıklarını ifade etmektedir. Bu anlamda Çiftlikteki Kadınlar Projesinin, çiftliklerde yaşamını sürdürmekte olan ve çalışan kadınlara kendi haklarını savunma ve ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesi kazandırmayı ve onları güçlendirmeyi amaçladığı vurgulanmıştır.

Kitabın üçüncü bölümü Anuradha Pande tarafından yazılan 'Uttarakhand Dağlarında Yaşam ve Geçim Kaynakları İçin Örgütlenme: Uttarakhand Mahila Parishad Deneyimi'. Hindistan'ın Uttarakhand bölgesindeki kadınların tarım ve çevre eğitimi yoluyla örgütlenme deneyimleriyle alan bu bölümde, kadınların yerel gıda üretimine ve ekonomik kalkınmaya katkıları vurgulanmakta, Köy Kadınları Grupları aracılığıyla kamuya açık alanlarda alkolizm ve kumar gibi sorunlarla mücadele ettikleri anlatılmakta ve kadınların bu örgütlenme çabalarıyla nasıl toplumsal değişim sağladıklarını ve çevre koruma projelerinde nasıl rol aldıklarını açıklamaktadır. Gerçekleşen tüm bu faaliyetler ile kadınların öz güvenlerinin geliştiğine vurgu yapılmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümü Jesu Rethinam tarafından yazılan 'Ataerkleri Müzakere: Balıkçılık İşçisi Kadınlar Tamil Nadu'da Sneha'yı kuruyor'. Bu bölümde, Hindistan'da Tamil Nadu bölgesindeki kadınların balıkçılık sektöründe örgütlenmesi ve hak arayışları konu edilmektedir. SNEHA adlı örgüt, kadınların ekonomik ve sosyal haklarını korumak için çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Yazar, kadınların balıkçılık sektöründe karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejileri detaylandırmakta, kooperatifler kurarak ve protesto hareketlerine katılarak nasıl haklarını savundukları anlatılmaktadır.

Kitabın beşinci bölümü Andrea Cornwall, Creuza Maria Oliveira ve Terezinha Gonçalves tarafından yazılan 'Karanlıkta Işık Göremiyorsan Sen Bir Işık Yakmalısın: Brezilyalı Ev İşçilerinin Hak Mücadelesi'. Bu bölümde Brezilya'da ev işçilerinin sosyal güvence, adil ücret gibi temel haklar için verdikleri mücadele anlatılmaktadır. FENATRAD'ın desteğiyle, ev işçilerinin kazandığı anayasal haklar, sendikalaşma süreçleri ve bu süreçte elde ettikleri kazanımlar detaylandırılmaktadır. Ayrıca, kadınların iş yerlerinde maruz kaldıkları ayrımcılıkla nasıl mücadele ettikleri ve çalışma koşullarını iyileştirmek için nasıl örgütlendikleri ele alınmaktadır.

Kitabın altıncı bölümü Geeta Menon tarafından yazılan 'Bangalor'daki Ev İşçilerinin Örgütlenme Zorluğu: Kayıt Dışı Ekonomide Kast, Toplumsal Cinsiyet ve İşveren-İşçi İlişkileri'. Kitabın bu bölümünde Stree Jagruti Samiti ve KEIS örgütlerinin, Bangalor'un gecekondu semtlerindeki ev işçilerini harekete geçirdiği ve haklarına dair bilinçlerini yükselttiğinden bahsedilmektedir. Bu örgütler, kadınların haklarını savunmak için çeşitli eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütmektedir. Yazar, ev işçilerinin örgütlenme sürecinde karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukları aşmak için geliştirdikleri stratejileri detaylandırmakta, kadınların düşük ücretler, uzun çalışma saatleri ve kötü çalışma koşulları gibi sorunlarla nasıl mücadele ettiklerinden bahsedilmektedir.

Kitabın yedinci bölümü Lakshmi Narayan ve Poornima Chikarmane tarafından yazılan ‘Yığın Dibiindeki Güç: Pune’de Örgütlenen Atık Toplayıcılar’. Bu bölümde çoğu meslekle kıyaslandığında atık toplayıcılığı toplum tarafından en düşük kademelerdeki mesleklerden biri olarak görüldüğü, kadın atık toplayıcılarının ise bu en düşük kademenin daha da düşük noktasında yer aldıkları, kadınlar aldıkları ücret, çalışma koşulları, sosyal güvence veya toplum tarafından kabul edilebilirli açısından diğer çalışanlara göre daha dezavantajlı konumda bulduklarına vurgu yapılmıştır. KKPKP adı verilen atık toplayıcıları örgütünün örgütlenme konusunda ilk adım olarak işçi kimliğinin oluşturulması ile başladığı ve mesleğin resmi bir kimlik kazanması ile görünür olma çabalarının gerçekleştirildiğinden bahsedilmiştir. Bunlara ek olarak da atık toplayıcıların bölge ekonomisine yaptığı katkı karşısında belediye yönetimi atık toplayıcılar sendikasını kabul ettiği, onları etkin olarak atık toplamaya yetkili kılmak gibi kararlar almak zorunda kaldığı ve aynı zamanda sağlık maliyetlerinin belediye tarafından karşılanmaya başlandığı vurgulanmıştır.

Kitabın sekizinci bölümü Meena Seshu tarafından yazılan ‘Seks, İş ve Yurttaşlık: Maharashtra’da Vamp Seks İşçileri Kolektifi’. Burada bahsini geçireceğimiz örgüt olan Vamp kolektifinin HIV-AIDShareketi bağlamında doğduğu belirtilmiştir. Vamp’ın haklar temelinde bir yaklaşım benimsediği, HIV enfeksiyonundan korunmanın yanı sıra her türden haklarını dile getirip savunmaları için seks işçilerini güçlendirecek bir ortak kimlik oluşturmayı amaç edindiğine vurgu yapılmıştır. Vamp, HIV-AIDS bağlamında sağlık riskini azaltmak için ücretsiz prezervatif dağıtımının yanı sıra haklara yönelik kolektif farkındalık eğitimi de gerçekleştirmiştir. Seks işçisi olmak toplum tarafından farklı görülmeye, ayrımcılığa uğramalarına, şiddet görmelerine, daha da önemlisi yaşama haklarının elinden alınması gibi zorbalıklara maruz kalan kadınlara yönelik adalet forumları düzenlenmiş, polis baskısı, sağlık çalışanlarının olumsuz baskıları dile getirilmiştir. Gerçekleştirilen tüm bu faaliyetler seks işçiliğinin görünür kılınmasında ve seks işçilerine karşı gerçekleştirilen tutumların değişiklik göstermesinde etkili olmuştur.

Kitabın dokuzuncu bölümü Jackie Pollock tarafından yazılan ‘Cinsiyet, etnisite ve illegal ‘öteki’: sınırların ötesinde kadınları örgütleyen burmalı kadınlar’. Tayland sınırına göç eden göçmenler, yerli halk tarafından milli güvenlik sorunu olarak algılanmakta ve istihdam olanaklarına gasp edildiklerini düşünmektedirler. Oysa ki herkes gibi göçmenler de insan onuruna yaraşır ve üretken çalışma gibi en temel haklardan faydalanabilmelidir. Göçmenler, göçmen olmanın yanı sıra, kadın olmak ve kayıt dışı istihdama dahil olmak gibi bileşenler ile birlikte olunca çok daha fazla ayrımcılık çeşitlerine maruz bırakılmaktadırlar. Bu ayrımcı tutumlarla mücadele etmek, Burma’lı göçmen kadınları desteklemek, güvencesiz konumları ve yaşadıkları hak ihlallerine karşı yanlarında olmak üzere MAP vakfı kurulmuştur. MAP’ın, sınırda çalışan göçmen Burma’lı kadınlara yönelik sağlık, çalışma hakları, cinsel şiddet, hijyen ve bakım hizmetlerine erişimini artırma hususlarında eğitimler, kadına yönelik şiddete dair atölye çalışmaları, destek, danışma, tıbbi bakım ve hukuki destek gibi hizmetler sunduğu belirtilmiştir.

Kitabın onuncu bölümü Ela Bhatt tarafından yazılan ‘Sonsöz, 40 Yıllık Örgütlenmeye Dönüp Bakmak: Sewa Deneyimi’. Hindistan’da bulunan Sewa örgütünün hem sendika hem de kooperatif olmak üzere iki türlü işlevi bulunduğu belirtilmiş, bölgedeki kadınları iş bulmalarına ve işlerinde yetkin olmalarına destek olmakta, onları bir araya getirip harekete geçirmekte ve örgütlemekte olduğundan bahsedilmektedir. Bununla birlikte kendi işlerini kurabilmelerini, projelerini sürdürebilmelerini, emeklerinin daha görünebilir hale gelmelerini ve emekleri üzerinde söz sahibi olmalarını sağlayacağı yerel bazda kooperatifler kurduğu belirtilmiştir.

Sonuç olarak yaşamın her alanında olduğu gibi çalışma/iş hayatlarında da toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz bırakılan kadınlar, erkeklere göre çalışma hayatında birçok olumsuzluk ve dezavantajla daha fazla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Geleneksel toplumlarda kadınlar ve erkeklere farklı roller atfedilmekte, erkeklerin işi genellikle parasal destek sağlayacak çalışmalar

olup kadınların yalnızca 'hassas' işleri yapabileceği düşüncesi bulunmakta, ev işleri, çocuk bakımı, yaşlı bakımı gibi işler uygun görülmektedir. Kadınların ekonomik katkısı söz konusu olduğunda kast, yaş, sınıf ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden güç dağılımında eşitsizlikler meydana gelmekte ve kadınlar ötekileştirilmekte, ev içi meselelerde karar verme sürecinden dışlanmaktadır. Bu da erkeklere güç verirken kadınları ikincil konuma itmektir. Bu kitap, kadınların genel olarak en düşük ücretli işlere yöneltilmekte olduğu ve aynı iş için erkeklerden daha düşük ücret almakta ve çoğunlukla erkek işçilerin faydalandığı korunma ve haklardan mahrum şekilde, geçici koşullarda çalıştırıldıklarını vurgulamakta ve bu bağlamda çeşitli örgütlerin kadınların güçlendirilmesini sağlama amacıyla gerçekleştirdiği birçok uygulamadan bahsetmektedir. Farklı coğrafyalardan ve farklı iş alanlarından bahsedilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair bakış açısını daha kolay anlaşılabilir hale getirmektedir. Gerçekleştirilen faaliyetler bireysel anlamda kadınları güçlendirmiş ve yaşamlarının aktörü haline gelebilen kadınlar yaratmış, bu bağlamda aile içi roller ve ilişkiler de olumlu gelişim göstermiştir. Bu mikro ve mezo düzeyde gerçekleşen değişiklikler makro düzeyde toplumda da çeşitli değişimler sağlamış; sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal alanlarda verilen mücadeleler etkilerini göstermiştir. Örgütler, erkek egemen ve geleneğe bağlı yönetim anlayışının hüküm sürdüğü dünyada daha adil bir düzenin mümkün olduğunu, toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkilerini geliştirme mücadelesi yürütmenin en başta kadınları, aileleri, çevrelerini ve toplumu nasıl değiştirebildiğini gözler önüne sermiştir.

Kaynakça

Kabeer, N., Sudarshan, R., & Milward, K. (2017). *Zayıfların Silahları ve Ötesi: Kayıt Dışı Ekonomide Örgütlenen Kadın İşçiler*. İstanbul: Kor Kitap.

Makale Bilgi Formu

Yazarın Katkıları: Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.